

ДВА ВЕКА ОБРАЗОВНЕ ТРАДИЦИЈЕ

Давор Лазаревић
ОСНОВНА ШКОЛА
СВЕТИ САВА У ПИРОТУ
Фото - документарна изложба
поводом 200 година постојања и рада
Пирот, 2025.

Издавач:
Историјски архив у Пироту

За издавача:
Давор Лазаревић, директор

Штампа:
Графика Галеб - Ниш

Тираж: 100

ISBN: 978-86-80412-41-2

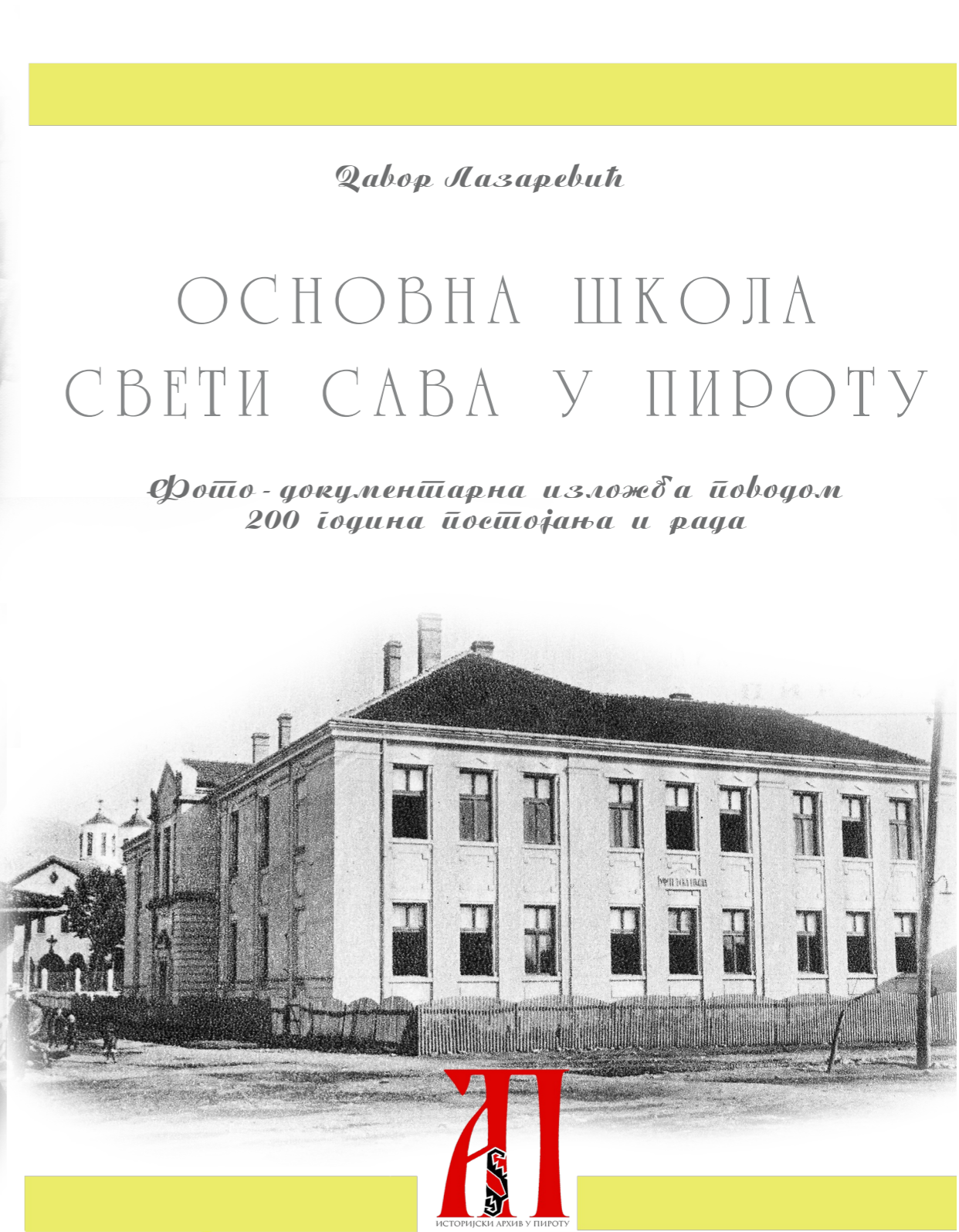
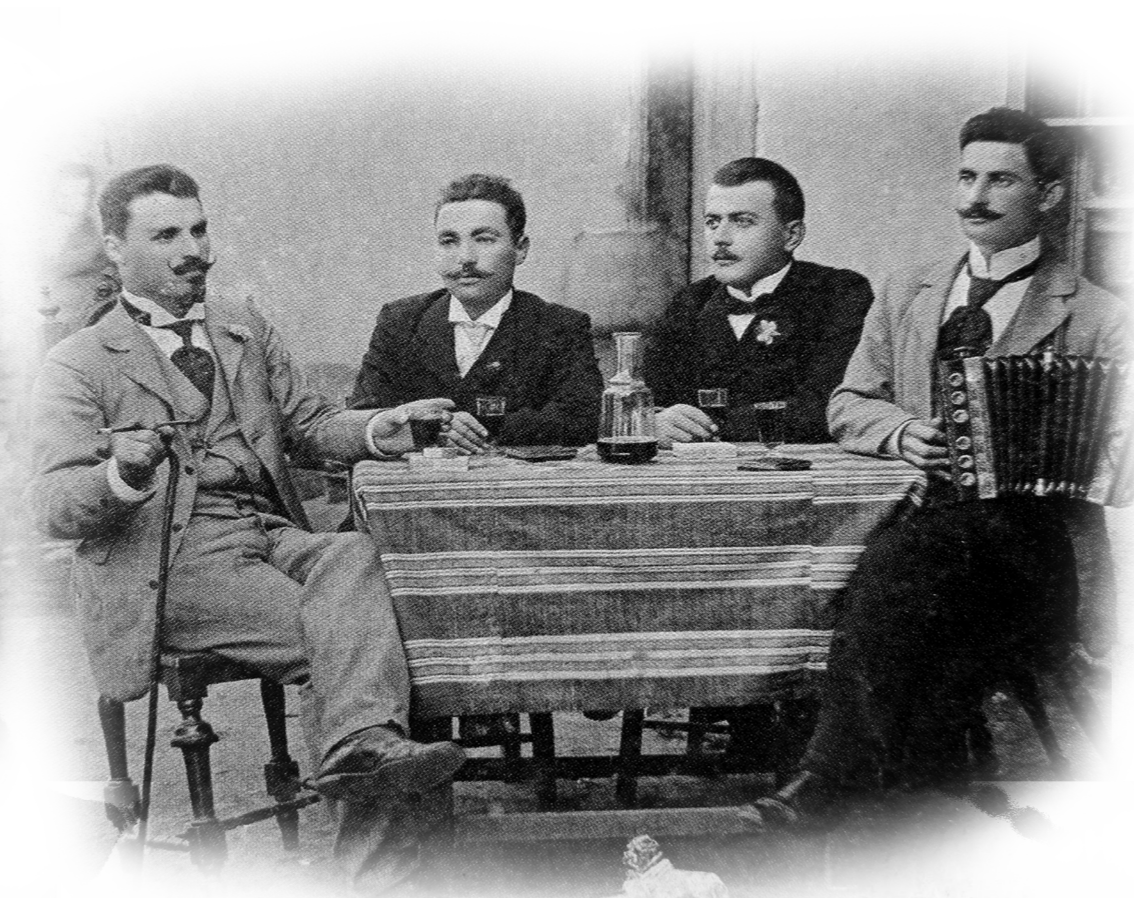
Данас је тешко замислити ту давну 1825. годину када се младић по имену Петар Ђорђевић, дрзнуо, окуражио и успео да у крајње туробним околностима дечаке бистрог погледа из свог комшилука приволи да у његовој кући сричу прва слова и уче црквене књиге. Био је то визионарски подухват, вредан сваког дивљења јер се дешавао у османском Пироту, забрављеном у стегамa оријенталног наслеђа, на ветрометини цариградске цаде и на простору још увек влажног и тек формираног насеља у „Тихој Бари“. Поглед тог младића свакако је досезао даље од мемљивих чакмара, брда Сарлаха и стремио је ка епицентрима српског духовног простора када је „прогледао“ и смогао снаге да себе стави у службу просветитеља учмале пиротске младости која је одрастала по сокацима тијабарске махале. Виспреди Петар Ђорђевић наставио је да корача Доситејевим путем који је утабан током Српске револуције и надахнут тиме, бацио је семе просветитељства на пиротско, тада османско, тло наговештавајући његову националну зрелост да се отргне од ропства и постане будућа југоисточна капија васкрсле српске државе. Ђорђевић је барем интуитивно предосећао да без образовања српске младежи нема идентитета, слободе и просперитета вароши па је вођен таквом промишљу себе упрегао и потпуно афирмисао у мисији првог тијабарског учитеља.

Мало ко је могао претпоставити дужину образовног ланца којем је управо Даскал Пејча исковао прву карику, а још мање чињеницу да ће га неко у будућности помињати као оснивача школе која поносно слави 200 година постојања и рада. Сва је прилика да радећи свој посао, Даскал Пејча, о томе није ни размишљао, нити му је то био мотив, већ је опхрван бременим епохе којој је припадао подучавао децу колико је знао и умео трагајући за смислом тог позива у средини која је тек требало да се сроди са појавом каква је школа. У нимало подстицајној атмосфери и у донкихотовском маниру Даскал Пејча је успевао да руши табуе, предрасуде, чаршијске назоре и да надјача традиционалну одбојност Пироћанаца према новотаријама, па и према намери да неко подучава децу.

Током протекла два века основна школа у Тијабари, а данас школа „Свети Сава“, била је и остала огледало свих државних и друштвених промена. Довољно је рећи да је школа прошла кроз формално-правни оквир најмање шест држава од Османског царства, преко Краљевине Србије и Краљевине Југославије, па до СФРЈ, Савезне републике Југославије и коначно Републике Србије. Ако томе додамо и две бугарске окупације, као и мање упадљиве промене у називу држава попут Кнежевине Србије, Краљевине СХС и Државне заједнице Србије и Црне Горе, онда је јасан број прекретница и дисконтинуитета који су се одражавали на карактер и суштину основношколског образовања. Још је теже побројати или из „галиматијаса“ силних стратегија, реформи и закона,

издвојити све оно што је изцртавало контуре за „портрет“ ове наше „двестогодишњакиње“. Свака од политичких елита стремилa је ка томе да образовни систем прилагођава својим потребама, идеологијама и прокламованим вредностима. Те процесе је посебно тешко пратити у периоду након 1945. године јер готово да нема деценије, а понекад и године када се нешто није мењало. Основна школа је најпре продужена на седам, па на осам година. Увођени су нови предмети, мењани називи старих, креирани другачији планови и програми, методолошки приступи, а дете је полако, али сигурно добијало све значајнију улогу у образовном процесу. Да не говоримо о уџбеницима, училима и дидактичком материјалу који су, нарочито током последње две деценије прогресирали до незамисливих форми. У школски живот су се на размеђи миленијума умешали глобални процеси и трендови оплемењени изданцима нове технолошке револуције. Нестали су папирни дневници, зелене табле, беле креде, дрвене рачуналке, а готово неприметно је ишчилио и ауторитет просветних радника, родитеља и школе генерално. Неки злуредији би у својим шалама рекли да је наступило доба „детријархата“ и апсолутног подређивања породице, школе и друштва потребама деце. Сведоци смо и тога да неформално образовање постепено преузима неке од улога којима је школа неприкосновено господарила док се извори информација и знања са „екс катедра“ измештају у дигитални простор, на интернет и друштвене мреже. Често смо и пред реалном дилемом, ко заправо поседује развијеније дигиталне компетенције, ученик који је одрастао уз телефон, интернет и рачунар или наставник средњих година који је тек недавно постао вичан у баратању новим технологијама. Због тога образовање данас први пут у својој историји заиста није једносмеран процес већ је и предавач тај који мора да се перманентно усавршава, а често и сам учи од оних којима предаје. То пред наставнике и учитеље поставља потпуно нове изазове јер морају бити занимљиви, иновативни, инспиративни и оригинални како би парирали андронидима, разним апликацијама, јутјуберима, инфлуенсерима, а одскора и вештачкој интелигенцији. Да будемо прецизнији, предавач мора бити едукован, довољно вешт и проактиван посредник између формалног и неформалног образовања и „вођа пута“ ученицима који бацају поглед ка непрегледном пространству информација у дигиталном окружењу. Како ће се те нове улоге просветних радника градити у будућности тешко нам је да претпоставимо, макар онолико колико је било тешко и Даскал Пејчи да предвиди наше време.

Док чекамо тековине будућности ваљало би да се подсетимо богате прошлости школе која поносно обележава два века постојања и рада. У том погледу ова изложба нас кроз фото-документарну перспективу враћа у времена којих се сећамо, али и у епоху чији сведоци одавно нису са нама. Због тога је ова изложба мали омаж свима који су стварали историју школе и у част два века образовне традиције.

Завор Лазаревић

ОСНОВНА ШКОЛА СВЕТИ САВА У ПИРОТУ

*Фото-документарна изложба поводом
200 година постојања и рада*